

ESSEEKOKOELMA FILOLOGIAN OPPI-ISÄLTÄ

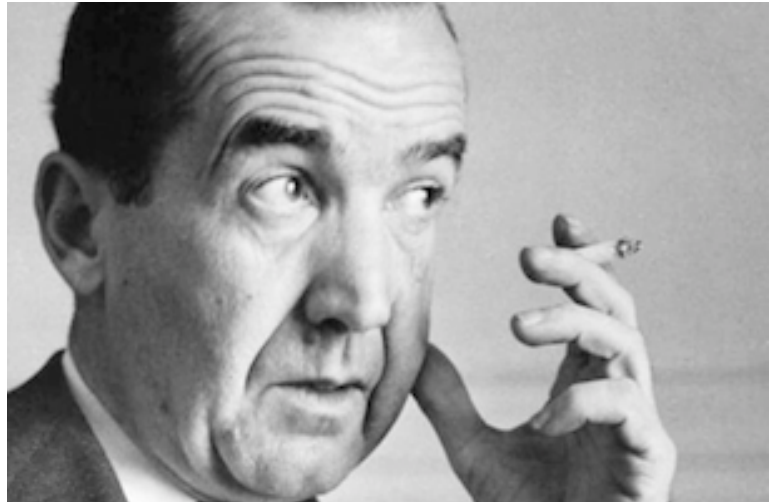
Markku Soikkeli

Kun **Erich Auerbachin**

Mimesis (1946) saatiin ensi kertaa suomeksi vuonna 1992, siihen suhtauduttiin kirjallisuudentutkijoiden keskuudessa kuin *Raamatun* ilmestymiseen kansankielellä. Eräässäkin

tuon vuoden [Markku Ihosen]

väitöstilaisuudessa ponnahti ylimääräinen opponentti [Kai Laitinen] ylös vain kysyäkseen, miksi väittelijä ei ollut käyttänyt *Mimesistä* työssään. Näin siitäkin huolimatta, ettei väitös mitenkään sivunnut Auerbachille olennaista realismin kysymystä.

Pian sen jälkeen innostus Erich Auerbachin ympärillä hiljenikin. Tänä keväänä Auerbachilta saatiin viimein toinen suomennos, sekin komeana klassikkopainoksena, mutta kirjallisuudentutkijoissa se tuskin herättää enempää kuin olankohautuksen. Alan teorianrakennus kokee läheisemmäksi muut humanistitieteet kuin Auerbachin edustaman filologian.

Uusi suomennos, *Maailmankirjallisuuden filologia*, sisältää 12 pitkää esseetä Auerbachin 1930-50 -lukujen tuotannosta. Osa esseistä on suomennettu saksasta (**Taina Vanharanta**) ja osa englannista (**Harry Lönnroth**); kielestä toiseenhan Auerbach näkyy siirtyneen yhtä luontevasti kuin aiheiden välillä.

Maailmankirjallisuutta määrittelemässä

Kirjan mahtipontinen nimi, yhden esseen otsikosta nostettu, tuo hyvin esille Auerbachin poikkeuksellisen näkökulman kirjallisuudenhistoriaan. Edellisen vuosisadan puolella syntyneelle Auerbachille modernistiset liikkeet olivat merkityksettömiä verrattuna siihen, miten historia oli muokannut kirjallisuutta ja kielellistä ajattelua eri maissa.

Se maailmankirjallisuus, josta me nykypäivänä puhumme kulttuuri- ja kielirajat ylittävinä teoksina, olisi Auerbachin kannalta sisältöjen pintakuohua. Nykypäivänä maailmankirjallisuus tavataan ymmärtää nimenomaan mediajulkisuuden ilmiöksi, eräänlaiseksi kansainväliseksi kuluttajastandardiksi kirjallisesta laadusta. Auerbachin tapa käyttää termiä Weltliteratur, sen sijaan, on nimikkoesseessään (1952) omintakeinen. Esimerkiksi **Maire ja Edward Saidin** tekemässä käännöksessä (1969) sille ei tohdittu ehdottaa englanninkielistä versiota.

Auerbachilla maailmankirjallisuus ei tarkoita edes klassikkojen kaanonin, vaan **Goethen** ja koko saksalaisen filologiaperinteen tavoin kirjallisuutta, joka käsittelee ihmisenä olemisen peruskysymyksiä ja siten ylittää kielelliset ja kulttuurijat. Tässä optimismissaan Auerbach on paikoin vaikuttava, paikoin pitkäpiimäinen julistaja. Vuoden 1952 horisonttiin ei mahdu vielä terveellistä pelkoa siitä, että kirjallinen media voisi hävitä myös sähköiselle medialle.

Nimikkoesseessä Auerbach ilmaisee toki huolensa siitä, että maailmankirjallisuuden tehtävä voi täytyä liiankin tehokkaasti, jos yksi ainoa valtakulttuuri, "olipa se eurooppalais-amerikkalainen tai venäläis-bolsevistinen", hävittää muut kulttuurit. Huoli kulttuurin tuotteistumisesta, normittumisesta ja standardoitumisesta esiintyivät muidenkin vuosisadan vaiheessa syntyneiden kollegoiden kirjoituksissa. Mutta Auerbach oli optimistinen: humanistisesta oppineisuudesta voisi muotoutua suuria synteesejä yhdenmukaistavien trendien vastapainoksi. Kirjallisuuteen perehtyneitä tutkijoita Auerbach paheksuu siitä, miten vähän nämä ovat toistaiseksi tehneet synteesejä yli länsimaisen kirjallisuuden rajojen.

Viisi vuotta ennen kuolemaa kirjoitetussa nimikkoesseessä Auerbachin katse on tulevassa, paremmassa. Auerbach keskittyy maailmankirjallisuuden soveltamiseen sivistystyössä, jossa yksittäisten asiantuntijoiden vastuulle tulevat jäämään "historiallis-filologiset" synteetit. Essee muistuttaakin enemmän pamflettia kuin tieteenalansa esseitä saarnatessaan "henkilökohtaisen intuition tarpeesta" tuottaa synteesi, joka perustuisi tieteeseen mutta olisi muodoltaan taideteos.

Brandes, Curtius ja Auerbach

Auerbach ei ole tietenkään ainoa humanistiajattelija, joka on visioinut tieteen ja taiteen yhdistävästä maailmankirjallisuudesta. **Peter**

Madsenin (kirjassa *Debating World Literature*) mukaan jo vuosikymmeniä aiemmin tanskalainen kirjailija **Georg Brandes** oli esittänyt aivan samanlaisia toiveita ja samanlaisia vertauskuvia kulttuurihistorian kirjoittajasta, joka kiteyttäisi kirjallisuushistorian artistisella näkemyksellään. Tähän kutsuhuutoonsa Brandes itse vastasikin massiivisella, luentosarjasta painetulla historiateoksella (1872-1890) Kollega **Thomas Mann** nimitti sitä "eurooppalaisten intellektuellien raamatuksi".

Brandesin tavoin Auerbachin sävy esseissä on luennoiva. Hän julistaa, että maailmankirjallisuutta esittelevän oppiteoksen pitäisi olla riippumaton maantieteellisistä ja kronologisista jaotteluista, samoin kuin genreajattelusta. Esimerkkinä maailmankirjallisuuden sisäistäneestä synteestä Auerbach ei kuitenkaan mainitse Brandesia, ei kertaakaan. Hänen esimerkkinsä on **Ernst Robert Curtiuksen** teos *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter* (1948). Onnistuneisuuden taustalla on kuulemma oikea metodinen periaate ja aiheenvalinta: "Aiheen täytyy tulla esiin tiiviisti muotoiltu, hyvin havainnollinen ilmiöiden kehä, ja näiden ilmiöiden tulkinnan täytyy laajeta siten, että se järjestää ja tulkitsee paljon suuremman alueen kuin kyseinen aihe on."

Muita esimerkkiteoksia Auerbachilla ei ole tarjota, mutta tämä ei häntä lannista. Sentään hän tarjoaa ohjeita suuriin linjauksiin. Tosin nykypäivänä ne saattaisivat rohkaista enemmän tietokirjan tai gradun tekijää kuin akateemista neroa. Auerbach esimerkiksi ehdottaa, että **Danten** *Jumalaisesta näytelmästä* voisi ottaa tiettyjä tunnettuja yksityiskohtia, joiden tulkintoja seurattaisiin syntyajasta nykypäivään. "Se olisi eksaktia aatehistoriaa", kiittelee Auerbach.

Vaikka suurin osa esseistä on kiinnostavia lähinnä oppihistorian kannalta, yksittäisten klassikoiden kohdalla Auerbach voi avartaa tehokkaammin kuin kotimaiset esittelyt vaikkapa Dantesta tai **Montaignesta**. Helppolukuisiahan esseet eivät ole, vaan edellyttävät sopeutumista tiheään viittailuun klassikkojen aiemmista tulkinnoista. Menee oman oppineisuuteeni ulkopuolelle sanoa, onko Auerbachin tavassa puhua myyteistä ja vihjata kirjallisten motiivien merkitykseen mitään kiinnostavaa edes oppihistorian kannalta. Kirjallisuudentutkijalle ei.

Giambattista Vico

Malliksi filologisesta oppineisuudesta Auerbach nostaa italialaisen valistusfilosofin, **Giambattista Vicon**. Filosofille omistetussa esseessä Auerbach väittää Vicon olleen ensimmäinen "kansansielun" käsitteen muotoilija. Esimerkiksi **Homeros** ei ole yksittäinen kirjailija, vaan aikansa kansanluonteen ilmaissut kollektiivinen tyyppi. Vicon pääteos, *Scienza Nuova* (1725), olisi puolestaan "kansojen yhteisen luonteen" analyysiä, ensimmäinen yritys filologian filosofiseksi perustaksi. Toisaalla, "Vico ja Herder" -esseessä, täydennetään ajatuksia siitä, miltä osin Vicoa voi pitää modernin historiakäsityksen pohjustajana.

Itseäni Auerbachissa ovat kiinnostaneet hänen esseensä varhaisista "figuratiivisen tulkinnan" muodoista, so. tulkintaperinteestä kielikuvien käytölle. Tältä osin kokoelman essee "Figura" on yhtä runsas kuin hölmistyttävä: esseeseen on tiivistetty kokonaisen oppikurssin sisältö. Menee oman oppineisuuteeni ulkopuolelle sanoa, onko Auerbachin tavassa puhua myyteistä ja vihjata kirjallisten motiivien merkitykseen mitään kiinnostavaa edes oppihistorian kannalta. Kirjallisuudentutkijalle ei.

Totuttelu kieliasultaan vanhahtaviin, mutta oppineisuudessaan ryöppyäviin esseisiin vaatisi oheiskurssin. Pätevän johdannon kirjaan tuo professori Harry Lönnrothin esipuhe. Samoin lukemista helpottaa näille Vastapainon klassikkokäännöksille ominainen tyyllinen ja sisällöllinen tarkkuus, kielen koukeroisuutta vain hieman oikoen. Kertaakaan ei tule mieleen, että ihan noinkohan se Auerbach kirjoitti.

Arvostelu on tehty Agricola-verkkolehteä varten 28.9. 2018.